

Nagyvisnyó, Fekete-sár T-63 földtani alapszelvény kezelési terve

1. Általános adatok

1.1. A tervezési terület azonosító adatai

Védett terület neve: **Nagyvisnyó, Fekete-sár földtani alapszelvény**

Közigazgatási elhelyezkedése

Megye: *Heves*

Település: *Nagyvisnyó*

A **0358 a** helyrajzi számú ingatlanból 4082 m², azaz 0,4082 ha a

755276,723	304281,811
755274,750	304276,000
755238,000	304280,000
755217,500	304285,500
755126,250	304322,750
755099,500	304333,000
755091,000	304337,250
755054,000	304363,500
755057,099	304372,395

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

Súlyponti EOV koordinátái: EOVS: 755161, EOVS: 304320

a) *terület megközelítése*: Az alapszelvény Nagyvisnyó és Szilvásvárads település határán, Nagyvisnyó külterületén található. Megközelíteni a Szilvásvárads, Szalajka-völgy, Tófaluvölgy erdészeti aszfaltos feltáró úton, vagy a 2505 sz. Eger – Miskolc összekötő közúton, majd a Bánya-hegyi elágazástól az erdészeti aszfaltos feltáró úton 2,5 km-t haladva lehet. Az alapszelvény az erdészeti út bevágásában van kijelölve.

b) *terület védettségi kategóriája*: **nemzeti park**

Törzskönyvi száma: **138/NP/76**.

Védetté nyilvánító jogszabály: **Országos Természetvédelmi Hivatal elnökének 18/1976. OTvH számú határozata, a Bükk Nemzeti Park védettségének fenntartásáról szóló 126/2007. (XII. 27.) KvVM rendelet**

c) *Védelemre tervezett természeti terület esetében a működési területe szerint érintett nemzetipark-igazgatóság*: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

d) *Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság*: **Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal, Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály**

e) *Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: **Bükk hegység és peremterületei különleges madárvédelmi terület (HUBN10003), Bükk-fennsík és Lök-völgy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20001)***

1.2. A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

a) *A természetvédelmi oltalom alatt álló terület természetvédelmi, tájvédelmi stb. rendeltetése*

A 126/2007. (XII. 27.) KvVM rendelet 3. § alapján: *„A védettség indoka és célja a terület jellegzetes tájképi és természeti adottságainak, a földtani és felszínalaktani természeti értékeinek, karsztvízrendszerének, az erdők és gyepek növénytakarásainak, növény- és állatfajainak megőrzése, a területen található történelmi, kultúrtörténeti értékek megóvása.”*

A Nagyvisnyó, Fekete-sár földtani alapszelvény elnevezésű tervezési terület országos jelentőségű védett természeti terület részterületként történő lehatárolása és természetvédelmi kezelési tervének kihirdetését a T-63 kódszámú földtani alapszelvény természeti értékei teszik indokoltá.

A tervezési területen a természetvédelem eszközeivel azt kell elérni, hogy az alapszelvény huzamos ideig betölthesse tudományos és természetvédelmi funkcióját, azaz, hogy az adott földtörténeti korok eseményeinek, képződményeinek és ősmaradványainak, egyben a létrejöttükhöz szükséges földtörténeti időnek a reprezentánsa legyen.

A földtudományi értéket hordozó földtani alapszelvény fennmaradásának biztosítása.

A természeti értékek feltárását, megismerését, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása.

A terület ismeretterjesztési, oktatási és környezeti nevelési célokat szolgáló bemutatása, a szemléletformálást, a környezettudatos magatartást szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási feltételek fejlesztése.

b) *A védetté nyilvánítási eljárás alatt álló területek esetében a tervezési terület természetvédelmi, tájvédelmi rendeltetése*

c) *Európai közösségi és egyéb nemzetközi kijelölésből származó rendeltetés*

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4. § (1) bekezdés szerint: *„A Natura 2000 területek lehatárolásának és fenntartásának célja az azokon található, az 1–3. számú mellékletben meghatározott fajok és a 4. számú mellékletben meghatározott élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.”*

1.3. Ingatlan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyonkezelő
Nagyvisnyó	0358 a ⁽¹⁾	59,1533	erdő	Magyar Állam	Egererdő Zrt.

(1) barlang felszíni védőövezete által érintett

* - a terület által csak részben érintett ingatlan

1.4. A tervezési területre vonatkozó egyéb hatályos előírások

Natura 2000 fenntartási terv: A Bükk hegység és peremterületei különleges madárvédelmi terület (HUBN10003) és a Bükk-fennsík és Lök-völgy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20001) Natura 2000 fenntartási tervei még nem készültek el.

Településrendezési terv:

Nagyvisnyó Község Településszerkezeti Tervéről szóló 73/2005. (VIII. 24.) számú önkormányzati határozata, valamint a Helyi Építési Szabályzatról szóló 6/2005. (VIII. 24.) önkormányzati rendelete szerint a tervezési területen a **0358 a** hrsz.-ú ingatlan védelmi célú erdőterület (Ev) terület-felhasználású. A védelmi célú erdőterület övezetre a helyi építési szabályzat tartalmaz előírásokat.

Erdőterv:

A földtani alapszelvény a Központi-Bükk erdészeti táj, Szilvásvárad erdőtervezési körzet Nagyvisnyó 51 erdőtag A(10) erdőrésztben található. Az erdőrésztben az erdő elsődleges rendeltetése természetvédelmi, tűzveszélyességi kategória: kis mértékben tűzveszélyes, állami tulajdon, a következő tervezés éve: 2024.

2. A tervezési terület állapotának leírása

2.1. Környezeti elemek

A tervezési terület az Észak-magyarországi-középhegység nagytájon belül, Bükkvidék középtáj, Központi-Bükk kistájcsoporthoz *Bükk-fennsík* kistáján helyezkedik el. A kistáj kiemelt karsztos fennsík, 275 és 959 m közötti tszf-i magasságú, DNy-ról ÉK felé csökkenő. A Nagy-fennsík 650-700 m, DNy-i része 850 m átlagos tszf-i magasságú. Felszínének 70%-a középhegységi magas fennsík, 30%-a hátság típusú középhegység típusú. Vízfolyássűrűsége igen alacsony, karsztos megjelenése miatt. Jellemző formái a víznyelő többsorokkal mélybe fejezett völgyek és bércek, tetővonulatok forrásbarlangjai, zsombolyai (MAROSI – SOMOGYI 1990).

A kistáj felszínének 85%-a mezozoos karbonátos kőzetekből épül fel. A Nagy-fennsíkon alsó- és felső-triász mészkövek (pl. Bükkfennsíki Mészkő Formáció) a legjellemzőbbek. A Bükk-fennsík két egységét elválasztó Gradna-völgyben idősebb perm és felső-karbon (agyagpala, homokkő), valamint tenger alatti triász vulkáni tevékenységhez kőzetek is megtalálhatók. A jellemző fő szerkezeti irány a K-Ny-i, amelyet a kréta végén felgyűrt redők is követnek. A Nagy-fennsík az ún. „Nagyfennsíki pikkely” (CSONTOS 1999) része, egyben antiklinális

szerkezetű. A tönkösödött, többször eltemetett és exhumált felszín a pleisztocénben karsztosodott.

A terület mérsékeltén hűvös-nedves éghajlatú. Az évi átlagos napfénytartam kevéssel meghaladja az 1900 órát, 740 óra körüli nyári és 200 óra körüli téli napsütéssel. Az évi középhőmérséklet 7,0-7,5 °C. Sokévi átlagban évente 800 mm- meghaladó csapadék hull. Az ariditási index értéke 0,93-1,12 közötti. Leggyakoribb szélirány nyugatias, az átlagos szélesség 4,0-4,5 m/s körüli. Az éghajlat elsősorban az erdőgazdálkodásnak kedvez, de a turizmus számára is kedvező (MAROSI – SOMOGYI 1990).

A kistáj egyetlen nevezetesebb vízfolyása a Garadna. Az alapszelvény közelében, a főként karsztos felszín miatt, nincs vízfolyás. A felszínre hulló csapadék közvetlenül a karsztban nyelődik el. Ennek egyértelmű jelei a Fekete-sár mészkőtömbjét övező töbörök és töbör csoportok; ilyenek a közeli Zsidó-réten, Keskeny-réten láthatók. Az alapszelvény közelében (950 m távolságra) találjuk a Bükk egyik legnagyobb töbrét, a közel 200 m átmérőjű Mohos-töbröt.

A vizsgált terület a szilvásvárad Tófalú-völgy – répáshutai Bánya-hegy közötti erdészeti aszfaltos feltáró út bevágásában van. Az erdő és út művelési ágú területek találkozásánál lévő alapszelvény tanulmányozása, megközelítése erdészeti aszfaltos feltáró úton lehetséges, az általában kis forgalom miatt – megfelelő elővigyázatosság mellett – nem veszélyes. A területen hulladék nincs.

Az alapszelvényenél nagy felületek talajnélküli sziklakopárok (pl. útbevágás részűje), a mészköves felszíneken rendzina talaj található.

2.2. Élettelen természeti értékek

A szilvásvárad Tófalú-völgy – répáshutai Bánya-hegy közötti erdészeti aszfaltos feltáró út bevágásában, Nagyvisnyó község határban, a Bükk erdeien találjuk a Bükkfennsík Mészkő Formáció (^{bf}J₂₋₃) T-63 jelű, Fekete-sár-bérc Fs-1. elnevezésű, a Magyar Tudományos Akadémia Rétegtani Bizottsága által kijelölt földtani alapszelvényét.

A feltárás a Fekete-sár-bértcől délre, erdészeti út bevágásában található, 70 m hosszban. Az anchizónás metamorfizált rétegek É-ÉNy-i vergenciájúak, dőlésük 47-66°, bár az eredeti rétegzettséget a metamorfózis eltüntette. Általában fehéres színű, centiméter nagyságrendű lemezekből áll, amin belül mikrorétegzettség figyelhető meg. A mészkő szövete finomszemű. Tömött szövetű, kemény, szilánkos-kagylós törésű kőzet. Gyakran karbonátterek metszik át. A feltárás DK-i végén 4 db vetőzónát lehet felismerni, amiben 20 cm-es kőzettörmelék darabok úsznak a kalcittal cementált vörösgyagban. A kőzetben hasadékok is találhatóak, melyeket mészkőtörmelék sárga és vörösgyag tölt ki. Mikroszkopikus méretű ősmaradványokat tartalmaz. Oldási maradéka 1 % alatti, amit leginkább autigén kvarc és kevés illit alkot.

Az eredeti kőzetösszetétel alapján karbonátplatform fáciesre, azon belül zátonylagúnára lehet következtetni, a Crinoidea törmelék tartalmazó részek mélyebb vízi ülepedést jeleznek. A feltárásban sem a kőzet fekéje, sem a fedője nem látható.

A kora középső–felső-triász, feltételezhetően a ladintól a nori-rhaetiig terjedhet.

2.3. Biológiai jellemzők

A terület állatföldrajzi szempontból az Ósmátra (Matricum) faunakörzetbe, a Börzsöny-Mátra-Bükk vonulat (Eumatricum) faunajárásba tartozik. Növényföldrajzi besorolása szerint a Pannoniai Flóratartomány (Pannonicum) Északi-középhegység (Matricum) flóraidékének Bükk (Borsodense) flórajárásához tartozik.

A fennsík potenciális erdőtársulására legjellemzőbb a montán-bükkös (*Aconito-Fagetum silvaticae*). A társulás aljnövényzetében gyakoriak a magashegységi fajok, mint a bérci rózsza (*Rosa pendulina*) havasi ribizke (*Ribes alpinum*), az örvös salmonpecsét (*Polygonatum verticillatum*), a sugárkankalin (*Primula elatior*) stb. A montán bükkös irtáshelyein aranyzabos (*Trisetum flavescens*), veres csenkeszes (*Festuca rubra*) hegyi rétek fejlődtek ki. A sűrűn előforduló töbrök fenekét szőrfügyepék (*Nardus stricta*) borítják. A hegyi rétek szép tárnics fajai (*Gentiana austriaca*, *G. livonica*) és karcsú sisakvirág (*Aconitum variegatum ssp. gracile*) külön figyelmet érdemelnek. A patakpartokat hegyi égerligetek (*Alnetum glutinosae-incanae*) övezik (MAROSI – SOMOGYI 1990).

A feltárás környezetében az erdők montán-bükkös (*Aconito-Fagetum*) társulást alkotnak. Bennük nagy tömegben tenyészik a hóvirág (*Galanthus nivalis*). A környező, töbrökkel tagolt irtásréteken [franciaperjerét (*Pastinaco-Arrhenatheretum*) társulás] megtaláljuk a Bükki Nemzeti Park jelképét adó védett szártalan bábakalácsot (*Carlina acaulis*), gömböskosbort (*Traunsteinera globosa*), Janka-tarsókát (*Thlaspi jankae*) és a hóvirágot (*Galanthus nivalis*).

A feltárásban védett növény és állat nem fordul elő. A környező erdőkben védett madarak (pl. harkályfélék) fészkelése lehetséges.

2.4. Táj- és kultúrtörténeti adottságok

Az erdészeti faszállítás a II. világháború befejezése után a hagyományos lóvontatás, vagy erdei kisvasút alkalmazásának háttérbe szorulásával megkövetelte az erdészeti feltáró úthálózat fejlesztését. Ekkor létesült a szelvényt létrehozó aszfaltos út is, amely sokáig közforgalmat is szolgált és csak az 1980-as évek végén zárták el a közforgalom elől.

A Bükk-fennsík jellegzetes élőhelyei a nagyobb erdőirtások helyén kialakult irtásrétek, melyek szénatermelésre szolgáltak. Az itt termelt szénát sokáig a nagy állatállományok takarmányozására az Alföldre szállították. A tervezési terület közelében található a töbrökkel tagolt felszínű Zsidó-rét és Keskeny-rét, melyek szintén hasonló módon alakultak ki a 18-19. században. Emiatt a feltárás turisztikailag frekventált helyszín, a gyalogos turizmus érinti.

A Bükkfennsíki Mészkö rendkívüli tisztasága miatt kedvelt mészégető alapanyag volt. A karsztos felszínen kézzel gyűjtötték össze darabjait és készítették be a mészégetőboksába. A feltárás közelében is találunk néhány régi mészégető-boksahelyet. Mára a mészégetés eltűnt a hegységből.

Magának a feltárásnak szakma-kultúrtörténeti vonatkozásai vannak, hiszen az ország minden tájáról érkeznek kutatók, diákok a földtani alapszelvény tanulmányozására.

2.5. Oktatás, kutatás

A Bükk hegység háború előtti földtani kutatásának legnagyobb alakja SCHRÉTER ZOLTÁN (1935, 1943, 1952), aki elsőként készítette le a hegység 1:25000 méretarányú földtani térképét.

BALOGH KÁLMÁN az 1950-es évektől kezdve modern szemléletben dolgozta fel és revideálta, majd 1961-ben akadémiai doktori értekezés formájában összefoglalta a hegységről addig összegyűlt földtani ismereteket, amely kisebb módosításokkal monográfia formájában 1964-ben jelent meg.

A MÁFI az 1970-es évek második felétől átfogó földtani felvételezésbe kezdett (földtani térképezés, geokémiai vizsgálatok). A munkák részeredményeit több tucat publikációban közzétették. A térképezési munkák eredményének összefoglalását a MÁFI 2005-ben PELIKÁN PÁL szerkesztésében jelentette meg.

A Bükk szerkezetének főbb vonásait CSONTOS LÁSZLÓ (1999) foglalta össze.

A bányá-hegyi feltárás alapszelvényre kijelölése már az 1980-es évek elején megtörtént. Feldolgozását PELIKÁN PÁL (1979) és PELIKÁN PÁL – FRIEDELNÉ MATYÓK ILONA (1981) végezte el.

Az alapszelvény a földtani oktatásban, ismeretterjesztésben fontos szerepet tölt be, hiszen a Bükk egyik jellegzetes, több földtani folyamat és jelenség bemutatására alkalmas feltárása. A szelvény jelenlegi állapotában csak részlegesen képes funkcióját betölteni. A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság KEHOP forrásból az alapszelvény felújítását tervezi.

2.6. Gazdálkodási jellemzők

A geológiai alapszelvény alapvetően erdőgazdálkodási területen található, a feltárás kialakításában a szilvásváradi Tófalú-völgy – répáshutai Bánya-hegy közötti erdészeti aszfaltos feltáró út bevágása játssza a fő szerepet. A közeli irtásréteken (Zsidó-rét, Keskeny-rét) szénatermelés folyik.

2.7. Veszélyeztető tényezők

Az alapszelvényként kijelölt útbevágást és kőzetfeltárást a benövényszeredés kevésbé, de a talajosodás veszélyezteti. A kőzetfelszíneken a lehulló avar és magasabb területekről történő talajrámosódás miatt vékony talajréteg keletkezik, amely a tanulmányozhatóságot rontja.

3. Természetvédelmi (kezelési) célkitűzések meghatározása

3.1. Természeti, táji, kultúrtörténeti értékek

A fő cél a feltárásban található, országos jelentőségű földtani alapszelvény, valamint környezete természeti állapotának fenntartása, javítása; bemutatathatóságának és további kutathatóságának fenntartása; a területen található esetleges egyéb természeti értékek megóvása, bemutatása. Azt kell elérni, hogy az alapszelvényként kijelölt terület természetes hatásoktól és emberi beavatkozásoztól mentesen huzamos ideig betölthesse tudományos és természetvédelmi funkcióját, azaz hogy földtörténeti korok eseményeinek és képződményeinek, egyben a létrejöttükhöz szükséges földtörténeti időnek a reprezentánsaként, mint kutató- és bemutatóhely oktatási, ismeretterjesztési célokra használható legyen; biztosítható legyen a további kutatásra alkalmas, megközelíthető feltárás kialakítása.

3.2. Tervezési területhez kapcsolódó tevékenységek

A tervezési területen az emberi beavatkozások (illegális hulladéklerakás, vandalizmus), és a természetes folyamatok (kőzetpergés, mállás, benövényszeredés) korlátozhatják az ideális célkitűzések megvalósítását.

Aktív természetvédelmi kezeléssel meg kell akadályozni minden olyan emberi tevékenységet és területhasználatot (pl. ipari, építési és kommunális tevékenységet, illegális hulladéklerakást

és a feltárások illetéktelenek általi kifosztását), valamint természetes hatást és folyamatot (erózió, feltöltődés, növényzet kártétele stb.), amelyek az adott objektumok fennmaradását veszélyeztetik; amelyek megvalósulásával külső hatásra megszűnik a feltárás *természeti emlék* jellege; sérül a táji érték; csökken a további megismerés és bemutatás lehetősége; károsodnak az élő természeti értékek.

4. A részletes kezelési terv

4.1. Természetvédelmi stratégiák

Az alapszelvény fennmaradását, környezete megóvását és az egyéb természetvédelmi célkitűzések elérését elősegítő tevékenységek támogatása; az azok károsítását, megsemmisítését eredményező tevékenységek tiltása.

A területhasználat és a területen folytatott gazdálkodási és egyéb emberi tevékenységek szabályozása; azok összehangolása a természetvédelmi célkitűzésekkel és a terület rendeltetésével; az alapszelvény károsodásának megakadályozása a kutatás, a látogathatóság és a bemutatás fenntartása érdekében.

4.2. Részletes kezelési előírások

4.2.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

4.2.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

A tervezési terület **elsődleges értéke a földtani alapszelvény**, így annak kőzettani, rétegtani, szedimentológiai és őslénytani jellemzői.

Ezen értékek védelme elsősorban a káros emberi tevékenységekkel (illegális hulladéklerakás, vandalizmus) szembeni megóvást, másodsorban pedig a természetes, a meteorológiai, földtani folyamatok (pl. a lineáris és a növényzet által kifejtett erózió, tömegmozgások) okozta hatások mérséklését jelenti. Ennek megfelelően a területen a felszín átalakítása, vagy az azzal járó bármilyen tevékenység kizárólag a természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében, a működési területével érintett, a természetvédelmi kezelésért felelős nemzeti park igazgatóság munkatársának felügyelete mellett végezhető.

A területen anyagnyerőhelyet létesíteni tilos. A feltárások alakját, méretét megváltoztatni csak az alapszelvény funkciójával, a természetvédelmi célokkal összhangban, az igazgatóság és az MTA MRB egyetértése mellett lehet.

A területen hulladék elhelyezése tilos.

A földtani alapszelvényen jelöléseket, tárgyakat, eszközöket, műszereket csak a meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban, az igazgatósággal történt egyeztetést követően lehet ideiglenesen vagy véglegesen elhelyezni. Az igazgatóság az egyeztetés nélkül vagy nem az egyeztetés eredményének megfelelően elhelyezett jelöléseket, tárgyakat, eszközöket, műszereket eltávolíthatja.

A földtani alapszelvényen és közvetlen környezetében megtelepülő, a feltárások állapotát – például a gyökérzet repesztő hatása miatt – veszélyeztető fás és lágyszárú növényzetet, fa- és cserjegyagocokat a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban, az igazgatósággal egyeztetve el kell távolítani. A növényzet eltávolítását az állagmegóvás érdekében sürgősen elvégzendő munkálatok kivételével a vegetációs időszakon kívül kell elvégezni.

A földtani alapszelvény feltárásain felhalmozódó talajt és növényi maradványokat rendszeresen el kell távolítani.

4.2.1.2. Élő természeti értékek

Élőhelyek kezelése, fenntartása

Feladat a növényzet térhódításának megakadályozása, figyelembe véve a feltárás környezetében lévő növényzet megóvását. Fontos, hogy csak azok a lág- vagy fás szárú növények legyenek eltávolítva a feltárásról, amelyek akadályozzák annak megközelítését, megtekintését vagy közvetlenül károsítják azt (pl. gyökerek feszítő ereje), de természetesen itt szigorúan figyelembe kell venni azt, hogy védettek-e az egyes fajok.

Az élőhelyek kezelése és fenntartása, a fajok védelme nem történhet az alapszelvényben feltárt képződmények állagának, láthatóságának kárára.

Szükséges a területen megtalálható őshonos növényzet, védett és fokozottan védett botanikai és zoológiai értékek felmérése, kataszterezése. Az előforduló/megtelepedő védett, vagy fokozottan védett fajok esetén mérlegelni szükséges, vajon aktív kezelés, áttelepítés, esetleg az élettelen értékekkel szembeni elsőbbségadás történjék-e. A védendő fajok termőhelyének, előfordulásának ismeretében a megközelítési útvonal átgondolt vonalvezetésével megelőzhető állományaik sérülése.

Fel kell hívni a látogatók figyelmét a növények és állatok gyűjtésének tilalmára.

Táj- és kultúrtörténeti értékek

Látogatás

A tervezési terület egy, a terület földtana és tágabb környezetének fejlődéstörténete szempontjából rendkívül fontos képződményt tár fel, amely megőrzésre, tanulmányozásra, esetleg bemutatásra feltétlenül érdemes. Szabadon látogatható, de szükség szerint zárt, vagy korlátozottan látogatható területrészeket is ki lehet jelölni. Szabadidős célú hasznosítás a természetvédelmi szabályok betartása mellett engedélyezhető.

Tilos a területen technikai- és extrém sport tevékenységet folytatni, az ösvényen kerékpárral közlekedni.

Oktatás és bemutatás

4.2.1.3. Kutatás, vizsgálatok

A földtani alapszelvények rendeltetés-szerűen kutatási tevékenység színterei is lehetnek, aminek a lehetőségét a természetvédelmi jogszabályok betartásával az erre jogosultak számára differenciáltan biztosítani kell. Az alapszelvény részletesen feldolgozott, de a további kutatások folytathatóak, a természetvédelmi jogszabályok betartásával.

A védett földtani alapszelvényekben történő mindennemű tudományos kutatást csak szakmai közintézmények végezhetnek, amihez a természetvédelmi kezelővel történő egyeztetésen, illetve adott esetben a Tvt. 38. § (1) szerinti engedély megszerzésén kívül az MTA MRB tájékoztatása is szükséges. A felszín kézi vagy gépi erővel történő jelentősebb megbontásával járó kutatást a helyszín jellege miatt még közintézmények is csak kiemelten indokolt esetben végezhetnek. A kutatáshoz szükséges a tulajdonos, vagyonkezelő, használó hozzájárulása is, kivéve, ha a kutatásra pl. a Tvt. 41. § (1) szerint a természetvédelmi kezelő számára nyújtott, a védett természeti emlék, terület jobb megismerését elősegítő szolgáltatásként kerül sor.

A kőzetfelszín sérülésével, megbontásával nem járó, eszközhasználat nélküli tudományos igényű megismerés, megfigyelés, dokumentálás, ezek publikálása szabadon lehetséges.

A felszín csekély mértékben, kézi eszközzel megbontó tevékenység, **felderítő gyűjtés** és **próbagyűjtés**, illetve a szűkebb és/vagy a tágabb környezetre is ható geofizikai eszközök (pl. paleomágneses mintavevő, szeizmika) használata a közintézmények számára a természetvédelmi kezelőnél történő regisztráció, egyeztetés mellett engedélyezhető. Ilyen tevékenység a feltárás állapotában, és a természeti környezetben csak a lehető legkisebb változás előidézésével történhet úgy, hogy természeti értékekben, beleértve a növényzetet és az állatvilágot is, jelentős visszafordíthatatlan károsodást ne okozzon. A kutatás végeztével a feltárást úgy kell visszahagyni, hogy az illeszkedjen a környezetbe, és az eredeti, vagy az eredeti jellegéhez hasonló állapot helyreállítandó.

A kutatás publikált vagy adattárban elhelyezett eredményeit a kutatást végzőnek az igazgatóság számára hozzáférhetővé kell tennie. Az igazgatóság ezekből a kutatási eredményekből átad az alapszervények nyilvántartását végző állami szervnek is (jelenleg FM NPTF).

4.2.1.4. Terület- és földhasználat

A területen építmény elhelyezése kizárólag a bemutatás és az állagmegóvás érdekében engedélyezhető abban az esetben, ha az építmény a környezet tájképi egységét károsan nem befolyásolja, állapotát nem veszélyezteti.

A területen külszíni bányaművelés nem folytatható, vadgazdálkodási létesítmény nem helyezhető el és nem üzemeltethető.

4.2.1.6. Természetvédelmi infrastruktúra

A terület határán, a fő megközelítési útvonalak mentén hatósági tájékoztató táblát kell kihelyezni, szükség szerinti mennyiségben. A táblák fenntartásáról gondoskodni kell.

A tervezési területen célszerűen megválasztott helyszínen bemutató, ismeretterjesztő tábla elhelyezhető, amin elsősorban az alapszervény nyújtotta földtani értékeket kell ismertetni, mellette a botanikai és táji értékekre is fel lehet hívni a figyelmet. A bemutató-tábla rendszeres karbantartást igényel. Állagmegóvása érdekében, évente legalább egyszer szükséges állapotának ellenőrzése (esetleges festése, a szerelékek ellenőrzése, szükség esetén pótlása vagy megerősítése).

Állandóan jelenlevő természetvédelmi őr biztosítása nem szükséges, de a kezelés során a természetvédelmi kezelő részéről rendszeresen ellenőrizni kell a feltárás és a kiépített műtárgyak állapotát.

A tervezési területen ható káros természetes folyamatokat (pl. erózió, benövényesedés, tömegmozgások) figyelemmel kell kísérni.

Amennyiben a területen a bemutatást szolgáló természetvédelmi infrastruktúra kiépítését nem az igazgatóság végzi, a bemutató útvonal nyomvonalát, a természetvédelmi infrastruktúra elemeit és azok elhelyezését, arculatát, valamint a tájékoztató táblák tartalmát (különös tekintettel a helyszínen betartandó látogatási szabályokra) előzetesen egyeztetni kell az igazgatósággal.

4.2.2. Művelési ághoz, vagy földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

4.2.2.1. Erdők kezelése

A földtani alapszelvényt közvetlenül vagy a későbbiekben veszélyeztető erdőtelepítés, erdőápolás, a földtani alapszelvényt közvetlenül érintően fadóntás, közelítés, készletezés nem végezhető.

4.3. Térképek

- Nagyvisnyó, Fekete-sár T-63 földtani alapszelvény elhelyezkedése kataszteri alapon (M 1:2000)
- Nagyvisnyó, Fekete-sár T-63 földtani alapszelvény elhelyezkedése és egyéb természetvédelmi rendeltetésű területek viszonya (M 1:2000)
- Nagyvisnyó, Fekete-sár T-63 földtani alapszelvény elhelyezkedése topográfiai alapon (M 1:2000)
- Nagyvisnyó, Fekete-sár T-63 földtani alapszelvény elhelyezkedése topográfiai alapon (M 1:5000)

4.4. Fényképek

Mellékelve 1 db fénykép.

- T_63_Nagyvisnyo_Fekete_sar_foto_1: A Nagyvisnyó(-Szilvásvár) Fekete-sár-bérc Fs-1. elnevezésű, T-63 jelű földtani alapszelvény DK-i szárnya

4.5. Szelvény

Mellékelve 1 db szelvény.

- A Nagyvisnyó(-Szilvásvár) Fekete-sár-bérc Fs-1. elnevezésű, T-63 jelű földtani alapszelvény metszete – Bükkfennsík Mészke Formáció (PELIKÁN PÁL 1979)

5. Bibliográfia

- BALOGH KÁLMÁN (1964): A Bükk hegység földtani képződményei. – MÁFI Évk. 48. (2.).
- CSONTOS LÁSZLÓ (1999): A Bükk hegység szerkezetének főbb vonásai. Földtani Közlöny 130. I. 95-131.
- GYALOG LÁSZLÓ szerk. (2005): Magyarázó Magyarország fedett földtani térképéhez (az egységek rövid leírása). 1:10 000 – A Magyar Állami Földtani Intézet térképmagyarozói. Kiadja a MÁFI, 188 p.
- HAAS JÁNOS SZERK. (1993): Magyarország litosztratigráfiai alapegységei. Triász. – Kiadja a Magyar Állami Földtani Intézet, Budapest, 1993. 278 p.
- MAROSI SÁNDOR, SOMOGYI SÁNDOR (1990): Magyarország kistájainak katasztere – MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest, 231-235 p.
- Magyarország litosztratigráfiai alapegységei – MOL, Budapest, 1997.
- PELIKÁN PÁL (1979): Bükk-hegységi mezozoós alapszelvény feltárások terepi dokumentációja. Fekete-sár-bérc (Fs-1). – Kézirat, MBFH Adattár T19033, 3p. + szelvény
- PELIKÁN PÁL – FRIEDELNÉ MATYÓK ILONA (1981): A Fekete-sár-bérc Fs-1 alapszelvény záródokumentációja. – Kézirat, MBFH Adattár T10599, 17 p.+ fényképek+szelvény
- PELIKÁN PÁL (2002): A Bükk-vidék földrajza. - Földtani felépítés, rétegtani áttekintés. - Fejlődéstörténet I. Szerkezetfejlődés. In Baráz Csaba szerk.: A Bükki Nemzeti Park. Hegyek, erdők, emberek. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 23-70.
- PELIKÁN PÁL ET AL. (2005): A Bükk hegység földtana. Magyarázó a Bükk hegység földtani térképéhez (1:50000) – Magyarország tájegységi térképsorozata, MÁFI, Bp. 284.
- SCHRÉTER ZOLTÁN (1943): A Bükk hegység geológiája. Beszámoló a m. kir. Földtani Intézet vitaüléseinek munkálatairól. A m. kir. Földtani Intézet 1943. évi jelentésének függeléke 5. 7. 378–411.

SERGE VON BUBNOFF szerk. (1975): A Föld és fejlődéstörténete. Gondolat, Budapest p. 1006.

6. A helyszín rövid, természetvédelmi célú bemutatást szolgáló földtani leírása

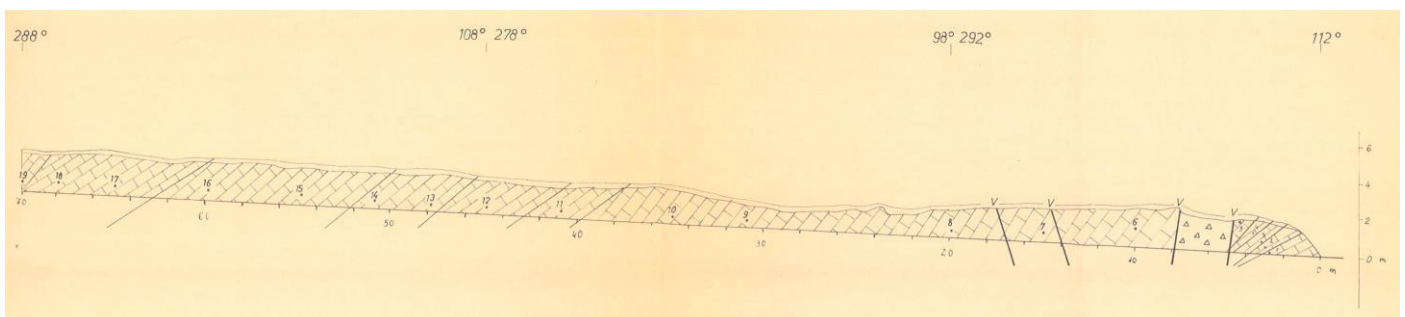
A földtani alapszelvények földtörténeti korok eseményeinek és képződményeinek, egyben a létrejöttükhöz szükséges földtörténeti időnek a reprezentánsaiként, mint kutató- és bemutatóhelyek oktatási, ismeretterjesztési célokat is szolgálnak. A Bükk földtani múltjának érdekes szeletét tanulmányozhatjuk a Fekete-sár-bérc Fs-1. elnevezésű, T-63 jelű, Bükkfennsík Mészke Formáció földtani alapszelvényénél.

A kőzet részben az út rézsújében, részben természetes sziklakibúvásban jelenik meg, ahol a Bükk-fennsík is alkotó fehér, szürke mészkövet látunk (Bükkfennsík Mészke Formáció). A kőzet a középidőben (mezozoikum), a középső–felső-triász időszak viszonylag sekély tengerében képződött mintegy 230-220 millió éve. Kőzetösszetétel alapján karbonátplatform fáciesre, azon belül zátonylagúnára lehet következtetni, a Crinoidea (tengerililiomok) törmelék tartalmazó részek mélyebb vízi ülepedést jeleznek.

A kőzetet képződése után a kréta időszakban (145-65 millió év) olyan földtani erőhatások érték, melyek következtében kissé átalakult (anchizónásan metamorfizált). A kőzet eredetileg vízszintes rétegzettsége a feltárásban 47-66°-ú dőlésben látszik a hegység gyűrődése miatt, bár az eredeti rétegzettséget a metamorfózis nehezen felismerhetővé tette. A mészkő szövete finomszemű, tömött, kemény, szilánkos-kagylós törésű. Gyakran karbonátterek metszik át. A feltárás DK-i végén 4 db vetőzónát lehet felismerni, amiben 20 cm-es kőzettörmelék darabok „úsznak” a kalcittal cementált vörössagyagban. A kőzetben hasadékok is találhatóak, melyeket mészkőtörmelékkel sárga és vörössagyag tölt ki.

A Bükkfennsík Mészke rendkívüli tisztasága miatt kedvelt mészégető alapanyag volt. A karsztos felszínen kézzel gyűjtötték össze darabjait és készítették be a mészégetőboksába. A feltárás közelében is találunk néhány régi mészégető-boksahelyet. Mára ez az ősi mesterség eltűnt a hegységből.

A Bükkfennsík Mészke a cementgyártásnak is fontos alapanyag volt. A hejőcsabai és a bélapátfalvi cementgyárak termeléséhez sokáig bányászták. Ma már mindkét cementgyár bezárt. A mexikó-völgyi mészkőbányában napjainkban is ezt a fajta követ termelik, úépítéseknel, építkezéseknél (lábazati kő), cukorgyártásnál stb. használják fel.

A Nagyvisnyó(-Szilvásvár) Fekete-sár-bérc Fs-1. elnevezésű, T-63 jelű földtani alapszelvény metszete – Bükkfennsík Mészke Formáció (PELIKÁN PÁL 1979)

